

Оксана Гомотюк
Ірина Недошитко

УКРАЇНЬСЬКА ДІАСПОРА США У ПРОЦЕСАХ УКРАЇНЬСЬКОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ: ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Зроблено спробу привернути увагу до аналізу участі представників української діаспори США у розбудові Української держави. Автор наголошує на важливості ролі діаспори у формуванні українського законодавства, демократизації Української держави, передачі досвіду побудови громадянського суспільства. Окреслено роль діаспори у соціальних ініціативах, у формуванні міжнародного іміджу України. Це спонукає до осмислення внеску української діаспори США у державотворчі процеси в Україні періоду 1991–2014 рр. у науковій літературі незалежної України.

Ключові слова: українська діаспора, державотворчі процеси, історіографія, історична наука, діаспорознавство.

Державотворчі процеси, що відбуваються впродовж двадцяти трьох років існування незалежної України, спонукають до аналізу та роздумів. З огляду на це, варто виокремити ті болючі питання, які потребують вирішення, бо їх невирішеність призводить до трагічних наслідків. Наголосимо на окремих з них: пошук нацією власного місця у світовому просторі, вибір оптимальної моделі розвитку, обороноздатність країни, несформованість громадянського суспільства, розвиток ринкової економіки, подолання корупції, консолідація української спільноти, виховання і збереження національної ідентичності тощо. Українська діаспора США відіграє помітну роль у державотворчих процесах, що відбуваються у незалежній Україні. Вона є найкраще зорганізованою у США, що дає змогу вести мову про можливість її моральної, політичної, інформаційної, інтелектуальної та матеріальної підтримки.

Українська діаспора своїм буттям урізноманітнює та збагачує українську присутність у світі, а також надає посильну допомогу історичній Батьківщині. Тому налагодження, розширення і зміцнення зв'язків з українською діаспорою – наше першочергове завдання. Відповідно, велика роль у цьому належить історичній науці. Адже осмислення життя українців в еміграції сприятиме збереженню національної ідентичності, зближенню та консолідації українців усього світу, визначатиме форми і напрямки співпраці.

З утвердженням нових методологічних підходів, подоланням стереотипів радянського минулого у розвитку науки особливої уваги заслуговує переосмислення феномена діаспори, виокремлення її внеску в український державотворчий процес. Значимо, що лише незначна кількість праць сучасної гуманітаристики торкається цієї проблематики [1]. Потенціал діаспори недостатньо використовується у реалізації державної політики. Поширення світових комунікаційних мереж, активізація міжетнічної та міжкультурної взаємодії спонукає до наукової розробки й конкретизації широкого кола актуальних проблем, що вимагають комплексного розв'язання.

Мета статті – проаналізувати осмислення внеску української діаспори США у державотворчі процеси в Україні в період 1991–2014 рр. у науковій літературі.

Об'єкт дослідження – українська діаспора США наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст.

Предмет дослідження – оцінка інтелектуальної, моральної, політичної, інформаційної, фінансової допомоги, дипломатичної підтримки українською діаспорою США державотворчих процесів в Україні у 1991–2014 рр. у науковій літературі.

Основні віхи розвитку діаспорознавства, на наш погляд, умовно можна поділити на три періоди: 1) кінець 1980-х – 1994 рр.; 2) 1994–2000 рр.; 3) 2000–2014 рр.

Характерною рисою першого періоду визначено підготовку серійних, енциклопедичних видань і оприлюднення перших узагальнювальних праць. Зародження нового напрямку досліджень в Україні – діаспорознавства – у часі збіглося з відродженням історичної пам'яті, переорієнтацією радянських істориків на національне розуміння української історії, її зв'язку зі світовою. Провідні наукові установи – УНДІАСД, Міжнародна асоціація українців (1989 р.) – розпочали роботу з вивчення проблем української діаспори. Діяльність цього напрямку висвітлює заснований науковий і культурно-освітній журнал

“Вісник Міжнародної асоціації українців” (1990), до редакційної колегії якого входять учені з України, США, Канади. Підкреслимо, що з часу проголошення незалежності України розпочався процес інтеграції української науки із зарубіжною. До цього активно долучилися історики діаспори в США, серед яких Л. Винар, Т. Гунчак, О. Прицак, М. Семчишин, Р. Шпорлюк, Д. Штогрин та інші, їхні вихованці, осередки НТШ, УВУ, УВАН, УІТ, Східноєвропейського інституту В. Липинського у Філадельфії, Українського дослідного інституту Гарвардського університету, українознавчих кафедр Колумбійського, Каліфорнійського, Іллінойського та інших університетів США, що сприяє легітимізації українства у світі, допомагає реалізовувати завдання конкурентоспроможності української гуманітаристики. Науковці діаспори стали членами НАНУ, зокрема, А. Жуковський, Л. Рудницький, О. Прицак, Р. Шпорлюк та ін., що сприяло виробленню спільних підходів до вивчення феномена діаспори. Важливу сторінку в науковій біографії Л. Рудницького займає робота в НТШ в Америці. Так, у 1989 р. він став його головою, а від 1991 р. – президентом Світової ради наукових товариств імені Т. Шевченка. Засновано науковий збірник “Українська діаспора”.

Помітну роль у сучасному діаспорознавстві відіграють всеукраїнські, міжнародні конференції щодо вивчення життя українців діаспори, започатковані в 1992 р. Ці форуми у розвитку науки відіграють важливу роль, оскільки постулюють найновітніші досягнення в окремих сферах знання, дають змогу здійснити швидкий обмін інформації, підбити підсумки отриманих результатів.

Власне, в Україні від часу проголошення незалежності з’являються перші ґрунтовні, фундаментальні дослідження діаспори. Підставою для такого висновку є поява монографій колективу авторів “Українці в зарубіжному світі” [2], “Зберігаючи українську самобутність” [3], перших випусків наукового збірника “Українська діаспора”, відповідних розділів у індивідуальних монографіях В. Потульницького “Історія української політології” [4], “Теорія української політології” [5], дослідження В. Трощинського “Міжвоєнна українська еміграція в Європі як історичне та соціально-політичне явище” [6], С. Віднянського “Культурно-освітня і наукова діяльність української еміграції в Чехословаччині: Український вільний університет, 1921–1945 рр.” [7] та ін. Зауважимо, що в 1994 р. вперше на офіційному науковому рівні відзначено зародження “...нового напрямку досліджень установ гуманітарного профілю АН України – діаспорознавства” [8, с. 111], що логічно окреслює початок другого періоду історіографії проблеми, який завершуємо початком ХХІ ст.

Другий період визначається інституціоналізацією діаспорознавства. У 1994 р. створено Центр етносоціологічних та етнополітичних досліджень Інституту соціології, що його очолив В. Євтух, який відповідав за координацію роботи з діаспорознавства; засновано також Міжнародну громадську науково-дослідну інституцію при Інституті досліджень діаспори під керівництвом Б. Гориня та І. Винниченка, де акцентувалася увага на історичних аспектах існування цього суспільного феномена. Науковці Інституту українознавства імені Івана Крип’якевича НАНУ досліджують проблеми політичної історії української еміграції, її вплив на процес відродження державності України; Центру пам’яткознавства НАНУ – пам’ятки релігійного мистецтва і церковної архітектури, культури і мистецької традиції української діаспори. Національний науково-дослідний інститут українознавства МОН України розробив концепцію українознавства як інтегровану систему знань про Україну і світове українство. Спільна праця науковців діаспори і материкової України дала змогу отримати перші результати – в 1995 р. видано четвертий том ЕУД (Енциклопедії української діаспори).

Потреба налагодження зв’язків та розвитку співпраці між Україною й українською діаспорою відображена в Державній програмі “Українська діаспора на період до 2000 р.”, що затверджена 22 січня 1996 р. спеціальною постановою Кабінету Міністрів України і відповідно мала вплив на активізацію діаспорознавства. Для координації діяльності органів державної влади, наукових установ і громадських об’єднань, що беруть участь у виконанні Програми, 23 вересня 1996 р. постановою Кабінету Міністрів України була утворена Міжвідомча координаційна рада з питань співробітництва з українською діаспорою. Заснований у 1999 р. Міжнародний інститут освіти, культури та зв’язків з діаспорою Національного університету “Львівська політехніка” став одним із провідних центрів популяризації здобутків української діаспори і налагодження співпраці з нею. Отже, формування інституцій як осередків цих досліджень, особистий внесок українських науковців, зокрема С. Віднянського, В. Даниленка, В. Євтуха, С. Качараби, В. Потульницького, В. Сергійчука, В. Трощинського, Б. Лановика та ін., слугують поступові нового напрямку наукових досліджень.

Одним зі шляхів інтеграції України у світовий простір, утвердження її міжнародного іміджу, сприймання як надійного і передбачуваного партнера вважаємо використання надбань діаспори. Ухвалення Верховною Радою України у 2004 р. Закону України “Про правовий статус закордонних українців”, розробка та реалізація Державної програми “Українська діаспора на період до 2000 року”, Національної програми “Закордонне українство” на період до 2005 року, затвердженої Указом Президента України № 892/2001 від 24 вересня 2001 р., Державної програми співпраці із закордонними українцями на період до 2010 року, ухваленої у 2006 р., підписання у 2011 р. Президентом України Проєкту Державної програми співпраці з закордонними українцями на період до 2015 р. та інших документів, свідчить про увагу до цього питання з боку нашої держави.

Вагомим етапом у налагодженні відносин між діаспорою та державою стало проведення парламентських слухань “Закордонне українство: сучасний стан та перспективи співпраці” (2009 р.) та “Українці у світі” (2010 р.). Важливі аспекти взаємин між діаспорою та Україною обговорювалися на Всесвітніх форумах українців (1992, 1997, 2001, 2006, 2011 рр.), а також Конгресах СКУ.

Зовнішня політика України щодо української діаспори знайшла своє логічне продовження в Національній програмі “Закордонне українство” на період до 2005 р., затвердженої Указом Президента України від 24 вересня 2001 р. № 892/2001. Вона спрямовувалася на підтримку та розвиток зв’язків із закордонними українцями, сприяння збереженню їхньої етнічної ідентичності, залучення до участі у процесах, що відбуваються в Україні. Це цілком кореспондується з геополітичним розширенням діаспорознавства, заснуванням нових інституцій, зокрема Інституту досліджень української діаспори, що діє як структурний підрозділ Національного університету “Острозька академія” від січня 2002 року. Метою діяльності Інституту є вивчення життя, діяльності, творчого й наукового добробку українців, які живуть поза межами рідного краю, а також розширення й поглиблення наукових та культурних зв’язків з українською громадськістю поза межами України.

В означений період (2000–2014 рр.) історіографії досліджуваного питання увагу зосереджено на теоретико-методологічних проблемах феномена діаспори, розпочато аналіз її ролі у державотворчих процесах в Україні, а також ґрунтовне вивчення окремих аспектів існування. Науковці одностайні у тому, що діаспора США відіграла значну роль у визнанні урядом США державної незалежності України.

О. Сліпущко у книзі “Тобі, Україно: Історія Координаційного Комітету Допомоги Україні в США 1991–2003 рр.” [9] проаналізувала діяльність ККДУ (США) впродовж дванадцяти років, а також його внесок у розбудову України.

Своєрідним підсумком діаспорних студій, легітимацією діаспорознавства в системі освіти є праця “Закордонне українство” [10], яку підготували провідні учені у цій галузі – В. Євтух, В. Трошинський та А. Попок. Крім розділів, де висвітлюється феномен діаспори, її генеза, становище, є розділ, присвячений зв’язкам діаспори з Україною, що дало змогу розглянути еволюцію їх взаємин. Це, відповідно, розширило теоретичне обґрунтування механізмів зв’язку із закордонним українством. Проблему збереження української ідентичності висвітлили В. Макар, В. Моцюк, С. Попик [11].

Третій період історіографії проблеми в часі збігається із черговим проектом Українського уряду, зокрема Постановою Кабінету Міністрів від 26 липня 2006 р. № 1034 “Про затвердження Державної програми співпраці із закордонними українцями на період до 2010 року”, яка додала нового поштовху студіям про діаспору, сприяючи їх активізації на макрорівнях, що, своєю чергою, вплинули на саму державну політику щодо закордонних українців.

Так, монографія А. Попка “Закордонне українство як об’єкт державної політики” [12] стала підсумком його наукових досліджень. У цій праці автор не лише розкриває історичні аспекти становлення діаспори, її соціально-економічний та правовий статус, а й звертає увагу на взаємозв’язок з Україною. Проте чимало питань взаємодії діаспори з Україною, зокрема у сфері шкільництва, підтримки демократичних ініціатив тощо, залишилося поза увагою її автора.

А. Атаманенко, науковець у галузі діаспорознавства, очолює нині Інститут досліджень діаспори, а від вересня 2006 р. – єдину в Україні та діаспорі кафедру історії української діаспори, почесним керівником якої було обрано Л. Винаря. Окрім багатьох наукових праць, вагомим є дослідження А. Атаманенко “Українське історичне товариство: ідеї, постаті, діяльність”, де на широкій джерельній базі проаналізовано процеси становлення та розвитку Українського історичного товариства, створення якого слугувало інституалізації української науки в діаспорі [13].

Науково-практичні завдання щодо вироблення стратегії співпраці з діаспорою є предметом зацікавленості І. Ключовської, яка очолює МОІК Національного університету “Львівська політехніка”, що працює у напрямку поглиблення освітньо-культурних зв’язків з українською діаспорою. Інститут був ініціатором та організатором міжнародних конгресів “Діаспора як чинник утвердження держави Україна у міжнародній спільноті”, який уперше відбувся в 2006 р. у м. Львів (наступні – 2008, 2010, 2012 рр.), найвагомим результатом яких стало проведення в жовтні 2009 р. парламентських слухань “Закордонне українство: сучасний стан та перспективи співпраці” (2009) та “Українці в світі” (2010).

Діаспорознавство стало предметом наукового інтересу освітніх установ Києва, Львова, Рівного, Тернополя, Харкова, Донецька, Ніжина, Чернігова, Острога, Чернівців, Хмельницького та ін. Особливо варто виокремити монографію волинського дослідника Ю. Недужка, присвячену аналізу ролі української діаспори у процесі відновлення державної незалежності України (середина 40 – початок 90-х років ХХ століття) [14].

Отже, аналіз історіографії праць засвідчує, що досліджувану проблему не висвітлено повною мірою в історичній науці. Дослідники, передусім, з’ясували теоретико-методологічні засади існування і функціонування діаспори, аналізували проблеми збереження української ідентичності у середовищі діаспори, окреслили загальні підходи її взаємодії з історичною Батьківщиною, звертали увагу на основні діаспорні інституції, окремі постаті. Джерельну базу дослідження можна систематизувати за такими групами: законодавчі докумен-

ти; матеріали громадських об'єднань української діаспори, міжнародних і українських організацій; інтерв'ю і виступи керівників держав, послів України у США; публікації періодичних видань; документи особистого походження; статистичні матеріали; довідкові матеріали. Серед джерел варто виокремити матеріали парламентських слухань “Закордонне українство: сучасний стан та перспективи співпраці”, діаспорних організацій, які належать до Світового конгресу українців; Конгресового українського кокусу, Української національної інформаційної служби, Координаційного комітету допомоги Україні та інших.

Становлення нового напрямку досліджень – діаспорознавства [8] – у часі збіглося із відродженням історичної пам'яті, при цьому пріоритетного значення набуває звернення до аналізу ролі українства у світі, що передбачає поглиблення та обґрунтування чинників у дослідженні самого механізму взаємодії України з діаспорою, вивчення та адаптацію іноземного досвіду такої взаємодії, необхідність подальших досліджень розвитку українських громад діаспори, їх можливостей у сприянні національним інтересам України.

Наголосимо, що, згідно з неофіційними даними, у США проживає до 2 млн українців [15], лева частина яких об'єднана у 13 політичних організацій, 12 професійних товариств, 29 кредитних спілок, у страхові товариства, молодіжні організації, жіночі спілки тощо [16].

Безперечно, відтворенню об'єктивної картини розвитку співпраці з Українською державою презентуватимуть різноманітні за змістом та характером документи, зокрема, інформаційні ресурси вищих органів влади та управління України, громадських організацій України, статистичні дані, соціологічні дослідження, інтернет-джерела тощо. Державні програми співпраці із закордонними українцями, звіти про виконання цих програм, матеріали парламентських слухань “Закордонне українство: сучасний стан та перспективи співпраці”, а також круглих столів, офіційних сайтів слугуватимуть важливим джерелом для дослідження зазначеної проблематики. Потреби вирішення завдань, які стоять перед наукою та суспільством, вимагають теоретичного аналізу, адже навіть тепер, після 23-го року незалежності України, є факти дискредитації української історії, не сформовано чіткої концепції державотворення, засад національної політики, визначення основ формування національного світобачення, розроблення теорії консолідації суспільства, побудови громадянського суспільства. Звісно, динаміка співпраці з українською діаспорою залежить від суспільно-політичної, соціально-економічної ситуації в Україні.

Достатньо вагомим аргументом на користь дослідження участі діаспори США у державотворчих процесах є її активна позиція у демократизації і трансформації Української держави. Крім того, вона долучилася до визнання цією державою незалежності України, становлення українських дипломатичних структур. Зусиллями американських українців зібрано 1 млн 700 тис. дол. для купівлі приміщень дипломатичних представництв. Важливим є факт, що українська діаспора США від початку проголошення незалежності України була впливовим чинником у процесах державотворення через діяльність українських організацій, товариств, спілок тощо. У перші десятиріччя розбудови Української держави потенціал української діаспори США спрямовувався на підвищення прозорості законодавства в Україні, ефективну організацію роботи парламенту, поліпшення взаємодії між гілками влади, розширення доступу громадськості до законодавчого процесу. За формою ця участь передбачала інформаційну, моральну, політичну, матеріальну допомогу у вигляді конференцій, круглих столів, фінансування різних програм, публікування і розповсюдження літератури, надання консультацій, організації виховних проєктів. Такі заходи давали змогу сприймати демократію як цінність більшістю громадян, підвищували ступінь їхньої політичної освіченості, сприяли формуванню політичної еліти на демократичних засадах. За активної участі діаспорних інституцій реалізовувалися проєкти громадської освіти і громадського інформування, а також спостереження за передвиборчими кампаніями у 1991, 1994, 1998, 2002, 2004, 2006, 2007, 2010, 2014 роках.

Доволі активною була українська громада США у 2004 р., зокрема, щодо надання фінансової допомоги, проведення маніфестацій у Чикаго, Вашингтоні, Нью-Йорку, Кровфордї та ін. на підтримку Помаранчевої революції. Як свідчить аналіз медіапростору українців США, з метою протидії негативним тенденціям у демократичному розвитку Української держави, Українська національна ін-

формаційна служба, Український конгресовий комітет Америки, Українсько-американська координаційна рада, Союз українок Америки проводять зустрічі з представниками уряду США, акції протесту, а також влаштовують офіційні звернення до Президента України і Парламенту. Особливо активізувалася діяльність українців діаспори США у складний для українців час російсько-української війни 2014 р. Організовані представниками закордонного українства акції протестів, мітинги, маніфестації, віче впливають на формування думки громадськості та мас-медіа країн Заходу про порушення свобод, корупцію в Україні, реальний стан справ, що створює передумови для розв'язання наявних проблем. Водночас освітньо-виховними проєктами діаспора причетна до підготовки нової генерації політичної еліти, відповідальних управлінців, формування в молоді основ політичних і громадянських цінностей, стимулювання їхньої безпосередньої участі у вирішенні питань становлення та розвитку демократії, реалізації справедливих демократичних виборчих процесів.

Важливість теми дослідження зумовлена об'єктивною потребою вивчення ролі української діаспори у процесах демократизації та трансформації України, передачі позитивного досвіду розбудови громадянського суспільства, розвитку ринкової економіки, виокремлення внеску діаспори в економіку, культуру нашої держави, лобювання зовнішніх і внутрішніх інтересів. Одним зі шляхів інтеграції України у світовий простір, утвердження її міжнародного іміджу, сприйняття як надійного і передбачуваного партнера вважаємо використання надбань діаспори. Нині, у складний для Української держави час, підписання 28 серпня 2014 р. Урядом України та Світовим Конгресом Українців Меморандуму про співпрацю є яскравим тому підтвердженням. Під Меморандумом підписи поставили Прем'єр-міністр України Арсеній Яценюк та Президент Світового Конгресу Українців Євген Чолій.

Досвід побудови громадянського суспільства у США є цінним для досягнення соціального компромісу та збалансування інтересів різних суспільних груп в Україні. Стан громадянського суспільства в Україні характеризується істотним майновим розшаруванням, нерозвинутим середнім класом. У громадських об'єднаннях зайнято близько 15 % населення. Громадянське суспільство робить перші кроки у політичній сфері, тому пріоритет держави в цьому разі в Україні зберігається. Хоча за період незалежного розвитку України в суспільній свідомості відбулися деякі прогресивні зміни, пов'язані із введенням в Україні ринкових та демократичних засад, у тому числі під впливом контактів із діаспорою, разом з тим, визначено нестійкі тенденції, що мають несистемний характер.

Упродовж 1991–2014 рр. українська діаспора США брала активну участь у реалізації соціально-економічної політики Української держави. Пріоритетною галуззю у цій співпраці є медицина. За вказаний період Фонд допомоги дітям Чорнобиля, "Фонд Чорнобиля" Союзу українок Америки, Злучений українсько-американський допомогивий комітет і окремі меценати забезпечили лікарні медичним обладнанням, закупили медикаменти, провели освітні ініціативи у галузі охорони здоров'я і медицини. За сприяння Українського конгресового комітету Америки США надано матеріальну допомогу постраждалим від Чорнобильської катастрофи у розмірі понад 100 млн дол. На фінансування нового укриття на Чорнобильській АЕС українська громада і уряд США пожертвували 1 млрд 40 млн дол. [17].

Значна увага з боку української діаспори США приділяється проблемам соціального сирітства в Україні, подолання наслідків стихійних лих, аварій на шахтах тощо.

Серед основних напрямів гуманітарного співробітництва діаспори з Українською державою варто вказати на зусилля щодо формування нового покоління національної інтелігенції в Україні. За активної підтримки діаспори стали можливими відродження і діяльність частини наукових і освітніх інституцій в Україні. Повернення представниками діаспори культурних цінностей в Україну є важливим складником історико-культурної спадщини і сприяє відновленню історичної пам'яті українського народу.

Інформаційна діяльність українських організацій США, зокрема на території ООН, сприяє поширенню об'єктивної інформації серед представників міжнародних організацій, органів влади і мас-медіа США про прагнення українського народу розбудувати власну незалежну державу і виробити стратегію, спрямовану на європейську інтеграцію, забезпечення міжнародної безпеки, створення світу, вільного від ядерної зброї.

Загалом основні напрями співпраці української діаспори з офіційними установами США відповідають внутрішнім і зовнішнім інтересам Української держави. Конгресовий український кокус, Українська національна інформаційна служба, Український конгресовий комітет Америки та інші організації українців США проводять активну діяльність, спрямовану на забезпечення основних потреб українців і позитивного іміджу держави, долучаються до державотворчих процесів в Україні.

Звісно, це далеко не вичерпна оцінка ролі діаспори США, але вона спонукає до глибших оцінок внеску діаспори, використання її досвіду, переосмислення діяльності провідних українців США, яким не байдужа доля Української держави. Річ у тім, що ця небайдужість приводила і приводить до активного втручання і сприяння формуванню стратегічних векторів розвитку, виходячи із глибокого аналізу американської та європейської дійсності, набутих знань і управлінського досвіду, враховуючи проблемні місця української культури. Аналізуючи українське буття крізь призму сукупності ментальних, економічних, соціальних, політичних і національних чинників, неодмінно треба враховувати українців США (до прикладу, О. Прицака, О. Мороза та ін.). Це, своєю чергою, має загострити увагу сучасних науковців до означеної проблематики.

Література

1. Маркус В. Українська спільнота в широкому американському суспільстві: проблеми і спостереження / В. Маркус // Українці в американському та канадському суспільствах: соціологічний збірник. — Джерсі Сіті, 1976. — Т. 1. — С. 258–277. 53. Трощинський В. П. Міжвоєнна українська еміграція в Європі як історичне і соціально-політичне явище / В. П. Трощинський. — К. : Інтел, 1994. — 260 с.; Віднянський С. В. Культурно-освітня і наукова діяльність української еміграції в Чехо-Словаччині: Український вільний університет (1921–1945 рр.) / С. В. Віднянський ; НАН України, Інститут історії України. — К. : 1994. — 82 с.; Історія української еміграції / Б. Д. Лановик [та ін.] ; ред. Б. Д. Лановика. — К. : Вища школа, 1997. — 520 с.; Українська діаспора. Соціологічні та історичні студії / В. Євтух [и др.] ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Центр сучасного суспільствознавства. — К. : В-во УАННП "Фенікс", 2003. — 228 с.; Вдовенко С. Закордонне українство в національному державотворчому процесі: ідентифікація, організація, взаємовідносини / С. М. Вдовенко ; Національна академія держ. управління при Президентіві України.—

- Чернівці : ЧДТУ, 2004. — 209 с.; Тобі, Україно: Історія Координаційного Комітету Допомоги Україні в США 1991–2003 / О. Сліпушко (упоряд.). — К. : Аконті, 2004. — 256 с.; Євтух В. Закордонне українство / В. Б. Євтух [та ін.] ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка, Національна академія держ. управління при Президентові України, Центр сучасного суспільства. — К. : ВІК, 2005. — 308 с.; Атаманенко А. Українська діаспора: проблеми і напрями дослідження / А. Атаманенко // Наукові записки Національного університету "Острозька академія": Історичні науки / відп. ред. І. Пасічник, Л. Винар, ред. А. Атаманенко. — Острог; Торонто; Нью-Йорк: Національний університет "Острозька академія", Світова Наукова Рада СКУ, Українське Історичне Товариство, 2005. — Вип. 5. — С. 5–20.; Лазебник С. Ю. Закордонне українство: витоки та сьогодення / С. Ю. Лазебник. — К. : Істина, 2007. — 160 с.; Недужко Ю. Українська діаспора в процесі відновлення державної незалежності України (середина 40-х — початок 90-х років XX століття) / Ю. В. Недужко ; НАН України, Ін-т європ. дослідж. НАН України. — Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2009. — 618 с.; Саранча Г. Сучасна еміграція у США: проблеми адаптації та збереження зв'язків з Україною / Г. Саранча // Наукові записки Терноп. нац. пед. ун-ту ім. Володимира Гнатюка / за заг. ред. І. С. Зуляка ; редкол.: М. Алексієвець, Л. Алексієвець, М. Бармак [та ін.]. — Тернопіль, 2010. — Вип. 2. — С. 213–218. — (Серія "Історія"); Мерфі Н. Українці в США : збереження національних та культурних традицій / Н. Мерфі. — Донецьк : Ноулідж, Донецьке відділення, 2010. — 247 с.; Недошитко І. Українська діаспора в США : кількісний та якісний склад / І. Недошитко // Всесвітня історія та актуальні проблеми міжнар. відносин : [стат. та мат. II міжнар. наук.-прак. конф., присвяч. пам'яті проф. Г. Л. Боднарєвського (12-13 квітня 2011 р., м. Луганськ)] / за ред. М. С. Бур'яна. — Луганськ : ТОВ "Віртуальна реальність", 2011. — С. 239–244 та ін.
2. Українці в зарубіжному світі / А. М. Шлепаков [та ін.] ; АН України, Ін-т соц. і екон. проблем зарубіжних країн. — К. : Наук. думка, 1991. — 140 с.
 3. Зберігаючи українську самобутність. — К. : Інтел, 1992. — 98 с.
 4. Потульницький В. А. Історія української політології (Концепції державності в українській зарубіжній історико-політичній науці) / В. А. Потульницький. — К. : Либідь, 1992. — 232 с.
 5. Потульницький В. А. Теорія української політології : курс лекцій / В. А. Потульницький. — К. : Либідь, 1993. — 192 с.
 6. Трощинський В. П. Міжвоєнна українська еміграція в Європі як історичне і соціально-політичне явище / В. П. Трощинський. — К. : Інтел, 1994. — 260 с.
 7. Віднянський С. В. Культурно-освітня і наукова діяльність української еміграції в Чехо-Словаччині: Український вільний університет (1921–1945 рр.) / С. В. Віднянський ; НАН України ; Ін-т історії України. — К., 1994. — 82 с.
 8. Проблеми вивчення української діаспори в установах АН України : Постанова Президії Академії наук України // Українська діаспора. — 1994. — Ч. 5 — С. 111–113.
 9. Тобі, Україно: Історія Координаційного Комітету Допомоги Україні в США. 1991–2003 / О. Сліпушко (упоряд.). — К. : Аконті, 2004. — 256 с.
 10. Євтух В. Закордонне українство / В. Б. Євтух [та ін.] ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка : Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; Центр сучасного суспільствознавства. — К. : ВІК, 2005. — 308 с.
 11. Моцюк В. Українці та українська ідентичність у сучасному світі / В. І. Моцюк, В. Ю. Макар, С. Д. Попик. — Чернівці : Прут, 2005. — 400 с.
 12. Попок А. Закордонне українство як об'єкт державної політики / А. Попок ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Центр сучасного суспільствознавства. — К. : Альтерпрес, 2007. — 227 с.
 13. Атаманенко А. Українське історичне товариство: ідеї, постаті, діяльність (1965–1991) / А. Атаманенко ; Нац. ун-т "Острозька академія", Ін-т дослідж. укр. діаспори, Укр. іст. т-во. — Острог : Вид-во Нац. ун-ту "Острозька акад.", 2010. — 672 с.
 14. Недужко Ю. Українська діаспора в процесі відновлення державної незалежності України (середина 40-х — початок 90-х років XX століття) / Ю. В. Недужко ; НАН України, Ін-т європ. дослідж. НАН України. — Луцьк : Волин. обл. друкарня, 2009. — 618 с.
 15. Воловина О. Статистичні дані про українців у США — доступні для усіх / О. Воловина, В. Лопух // "Свобода" (США). — 2010. — Ч. 13. — С. 11.
 16. Недошитко І. Інформаційний простір українців у США / І. Недошитко // Гілея, 2012. — Вип. 58. — С. 688–696.
 17. Недошитко І. Роль української діаспори США в економічному розвитку України (1991–2011 рр.) / І. Недошитко // Наукові записки Терноп. нац. пед. ун-ту ім. В. Гнатюка. / за заг. ред. проф. І. С. Зуляка. — Тернопіль : Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2012. — Вип. 2. — С. 191–197. — (Серія: "Історія"); Чолій Є. Протокол річних загальних зборів Світового конгресу Українців (21–23 серп. 2011 р.) [Електронний ресурс] / Є. Чолій, С. Романів. — Режим доступу : http://www.ukrainianworldcongress.org/repository/Annual_meetings/2011/Book2011.pdf.

This article attempts to draw attention to the analysis of the participation of Ukrainian diaspora in USA in the development of Ukrainian state. The author stresses the importance of the diaspora in the formation of Ukrainian legislation, democratic Ukrainian state, the transfer of experience in building civil society. The role of the diaspora is described in social initiatives, in shaping the international image of Ukraine. This leads to understanding the contribution of Ukrainian diaspora in the state building process in Ukraine in the period of 1991–2014 in scientific literature of independent Ukraine.

Keywords: *Ukrainian diaspora, government formation processes, historiography, historical science, diaspora study.*